

GREEN DEAL Dutch Windwheel als icoon van Nederlandse innovatie en techniek

Partijen:

1. De Minister van Economische Zaken, de heer H.G.J. Kamp, hierna te noemen: EZ;

2. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, mevrouw S.A.M. Dijkma,

Partijen genoemd onder 1 en 2 beiden handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan, samen hierna te noemen: Rijksoverheid;

3. Provincie Zuid-Holland, gevestigd te Den Haag, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door haar gedeputeerde Economie en Innovatie, mevrouw A.W. Bom-Lemstra, daartoe aangewezen door de Commissaris van de Koning van de Provincie Zuid-Holland op grond van artikel 176 van de Provinciewet, hierna te noemen: PZH;

4. Gemeente Rotterdam, gevestigd te Rotterdam, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door haar wethouder Economie en Werkgelegenheid, de heer M.J.W. Struijvenberg, daartoe gemachtigd door de burgemeester van de gemeente Rotterdam op grond van artikel 171 van de Gemeentewet, hierna te noemen: Rotterdam;

Windwheel Corporation B.V., te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer D.R. Doupel, hierna te noemen: WWC;

Hierna allen samen te noemen: Partijen;

Algemene overwegingen:

1. Om onze welvaart ook voor toekomstige generaties te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de belasting van het milieu en de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen.
2. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn essentieel om deze omslag naar groene groei mogelijk te maken. Bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties nemen volop concrete initiatieven voor vergroening van economie en samenleving. Met de Green Deal Aanpak wil het kabinet deze dynamiek in de samenleving op groene groei optimaal benutten.
3. Green Deals bieden bedrijven, burgers en organisaties een laagdrempelige mogelijkheid om samen met de overheid te werken aan groene groei. Initiatieven uit de samenleving staan daarbij aan de basis. Daar waar deze tegen belemmeringen aanlopen die volgens initiatiefnemers kunnen worden aangepakt op rijksniveau, wil het kabinet zich inzetten deze weg te nemen of op te lossen om zo deze initiatieven te faciliteren en te versnellen. In een Green Deal leggen partijen hierover concrete afspraken schriftelijk vast.
4. De resultaten van een Green Deal kunnen gebruikt worden bij andere, vergelijkbare projecten, waardoor er navolging kan plaatsvinden en de reikwijdte van een Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de Rijksoverheid tegenover staat.

Specifieke overwegingen Green Deal Dutch Windwheel als icoon van Nederlandse innovatie en techniek:

5. De energietransitie is een veranderingsproces dat diep ingrijpt in economie en samenleving, in alle sectoren en op alle niveaus: van huishoudens en bedrijven tot de internationale infrastructuur. Het is ook een complex proces met vele afhankelijkheden. Deze transitie zal alleen gerealiseerd worden als het Rijk, decentrale overheden, burgers, bedrijven en andere

actoren in de samenleving ieder vanuit eigen verantwoordelijkheid en kunde bereid en in staat zijn hieraan bij te dragen en om samen te werken.

6. Het is niet vanzelfsprekend dat verschillende organisaties willen samenwerken en bijdragen aan de energietransitie. Daar is onderling vertrouwen voor nodig. Dat vertrouwen zal voor een groot deel in het transitieproces tot stand moeten komen. De energietransitie zal zó moeten worden ingericht dat het realiseren van het doel, een CO2-arme energievoorziening in 2050, gepaard gaat met een proces waardoor burgers en bedrijven eigenaarschap voelen en bereid zijn die transitie te maken én om daarmee de economische potentie van de Nederlandse innovatie en techniek zichtbaar te maken.
7. Door het realiseren van (grote) iconische projecten voor de energietransitie kan de groei van draagvlak en vertrouwen voor een duurzame energievoorziening sterk gestimuleerd worden. Het geeft niet alleen tastbare voorbeelden van wat de energietransitie kan brengen aan (economische) kansen en voordelen, het geeft alle betrokkenen ook de kans om samen te verkennen wat er nodig is om zaken anders te organiseren en realiseren.
8. De Dutch Windwheel kan een dergelijke icoon voor energietransitie zijn. Doel van de Dutch Windwheel is immers om in sterk verstedelijkt gebied een opvallende constructie van *climate architecture* te realiseren, waarbij economische impact hand in hand gaat met een ultieme gebruikerservaring en ambitieuze doelstellingen op het gebied van grondstoffen, duurzaamheid en energie. Zo zal de Dutch Windwheel een volledig circulair gebouw worden dat meer energie opwekt dan het verbruikt. De Dutch Windwheel is dan ook opgenomen als *carrier project* in de regionale Roadmap Next Economy van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag en is daarnaast ook onderdeel van het Regionaal Investeringsprogramma van de provincie Zuid-Holland (Regionaal Investeringsprogramma).
9. De economische potentie van het Windwheel is fors. Het innovatieprogramma heeft een investeringsvolume van 2,5 mln én de eventuele ontwikkeling heeft een investeringsvolume dat vele malen hoger ligt. Ook in termen van werkgelegenheid zal de Dutch Windwheel naar verwachting substantiële impact hebben.
10. Medio 2015 presenteerde de WWC het concept en ontwerp voor de Dutch Windwheel: een 174 meter hoog gebouw dat bestaat uit twee driedimensionale ringen. Het gedurfde en spectaculaire ontwerp genereerde veel aandacht van vooraanstaande media - nationaal en internationaal.
11. Als spin-off van de WWC is een brede samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en overheden gestart. Zij hebben zich verenigd in het Innovatieprogramma Dutch Windwheel. In het Innovatieprogramma Dutch Windwheel worden project- en systeeminnovaties ontwikkeld om de ambities van de Dutch Windwheel te realiseren. Het programma kent de volgende doelen:
  - a. (Door)ontwikkelen van de technische innovaties die nodig zijn voor de Dutch WindWheel, maar die ook buiten de Dutch Windwheel (internationaal) vermarkt kunnen worden;
  - b. Creëren van de (innovatieve) randvoorwaarden om eind 2017/ begin 2018 een *go/no go* besluit te kunnen nemen over de volgende fase op weg naar de daadwerkelijke bouw.Het innovatieprogramma zal, gebaseerd op een gerationaliseerd concept van het gebouw, diverse innovatieve technologieën ontwikkelen en (deels) met elkaar integreren.
12. Binnen het Innovatieprogramma Dutch Windwheel werken op dit moment meer dan vijftien partners uit bedrijfsleven en kennisinstellingen aan de innovatie-opgaven die uit de ambitieuze doelstellingen van de Dutch Windwheel voortkomen. Gezamenlijk hebben ze daartoe de Stichting Innovatieprogramma Dutch Windwheel opgezet. Om de werking en het (energetisch) rendement van de innovaties te toetsen, zal er verder intensief worden samengewerkt met de dealpartijen van de Green Deal Green Village. De Green Village te Delft is de testsite voor energie-innovaties. Gezien de aard en opzet van dit innovatieprogramma is het als *regional field lab* opgenomen in het Regionaal Investeringsprogramma en wordt door dat programma ondersteund.

13. Het realiseren van de Dutch Windwheel, en ook eventuele andere iconen die in de toekomst volgen, vraagt echter meer dan enkel het ontwikkelen, testen en toepassen van de innovaties ten behoeve van de realisatie van het project. Vanuit een brede samenwerking dient het concept doorontwikkeld te worden tot een strategie waarin het ontwerp (in relatie tot de omgeving en de markt), innovaties, exploitanten en financieringsvormen naadloos op elkaar aansluiten voor een succesvolle bouw en exploitatie. Hiervoor zal bij de locatie-eisen voor een goede realisatie, verder en breder worden gekeken. Niet alleen voor het gebouw zelf, maar ook alle uiteenlopende functies die het zal vervullen. Ook is aandacht voor (innovatieve) verdienmodellen om de uiteindelijke financiële haalbaarheid goed te kunnen beoordelen van belang. De relevante wet- en regelgeving die de ontwikkeling en realisatie van het concept van de Dutch Windwheel kunnen belemmeren danwel ondersteunen zullen tegen het licht moeten worden. Deze activiteiten zijn onderdeel van de definitiefase voor de realisatie van de Dutch Windwheel. Op een aantal onderdelen is samenwerking tussen WWC en overheden op lokaal, regionaal en nationaal niveau gewenst.
14. Waar het Innovatieprogramma Dutch Windwheel gericht is op het creëren van de innovatieve randvoorwaarden om eind 2017/ begin 2018 een *go/no go* besluit te kunnen nemen over de volgende fase op weg naar de daadwerkelijke bouw, is de definitiefase gericht op het identificeren van de ruimtelijke, financiële en organisatorische randvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor de bouw van de Dutch Windwheel als icoon van de uitdagingen van de energietransitie, mogelijk te maken.
15. De Green Deal Dutch Windwheel richt zich op de definitiefase voor de realisatie van de Dutch Windwheel en vormt daarvoor het startpunt. De realisatie van een dergelijk groot icoon behoeft naast een stevig consortium van bedrijven en voldoende investeringskracht ook een belangrijke rol van de overheid. Aan de hand van de ervaringen die in de Green Deal Dutch Windwheel worden opgedaan in de definitiefase kunnen handvatten, richtsnoeren, *best practises*, processen en organisatievormen in kaart worden gebracht die bij vergelijkbare unieke, grootschalige en iconische projecten voor energietransitie kunnen worden gebruikt. In dat licht dragen Partijen zorg voor toegankelijke informatie over de voortgang en uitkomsten in de definitiefase ook voor marktpartijen en anderen die niet deelnemen aan deze Green Deal.

Komen het volgende overeen:

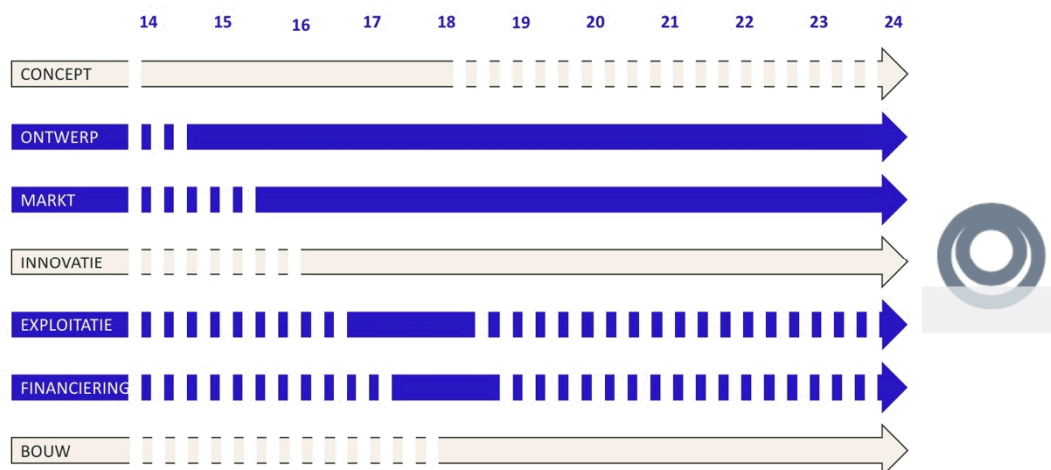
1. Doel

Het doel van de Green Deal Dutch Windwheel is het inzichtelijk maken van:

- a. de mogelijk obstakels en kansen in de definitiefase van de Dutch Windwheel in het bijzonder en voor andere iconen voor de energietransitie in het algemeen en
- b. welke rol de overheid daarin zou kunnen spelen.

De definitiefase richt zich op:

1. Ontwerp: Onderzoek naar locatie-eisen;
2. Exploitatie: Stakeholderanalyse voor de realisatiefase;
3. Markt + financiering: Verdienmodel voor het icoon als geheel.

Het eindresultaat moet een overzicht van nog op te lossen obstakels en te verzilveren kansen voor de Dutch Windwheel opleveren, dat gebruikt kan worden voor de realisatiefase. Het eindresultaat wordt ook verwerkt in een draaiboek voor de realisatie van (grote) iconen voor de energietransitie, met de Dutch Windwheel als voorbeeldproject, dat voor een ieder beschikbaar wordt gesteld.

2. Inzet en acties

Artikel 1 Inzet en acties Rijksoverheid

- EZ geeft gerichte voorlichting aan [WWC en haar samenwerkingspartners in het kader van het Innovatieprogramma Dutch Windwheel;
- EZ stelt voor deze Green Deal relevante kennis en kunde beschikbaar aan de overige Partijen;
- EZ zet zich in om obstakels die opkomen in de definitiefase waar mogelijk op te lossen. EZ treedt indien nodig in overleg met andere relevante andere ministeries . Verder haakt EZ waar mogelijk aan bij relevante beleidsprogramma's;
- EZ zorgt voor aansluiting van WWC bij relevante netwerken onder meer via direct contact met de regio-ambassadeur voor de regio Zuid-Holland van EZ;
- EZ zorgt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) voor een liaison om organisatorische ondersteuning te bieden aan de inzet van EZ in het kader van de Green Deal. Deze liaison zal bij vragen die opkomen actie ondernemen en waar nodig doorzetten naar de juiste contactpersoon binnen de organisatie van EZ;
- EZ is bereid om binnen de relevante wettelijke kaders een financiële bijdrage van maximaal € 100.000 beschikbaar te stellen ten behoeve van de centrale coördinatie van de Green Deal Dutch Windwheel door WWC. Een en ander voor zover dit in overeenstemming is met de toepasselijke staatssteunregels. WWC zal daartoe een aanvraag indienen bij EZ, vergezeld van een projectplan, inclusief begroting(en).

Artikel 2 Inzet en acties PZH

- Toegang tot relevante stakeholders en internationale missies;

- Ondersteuning bij matching met Europese fundingsmogelijkheden;
- Inzet om obstakels die opkomen bij zaken waar de Provincie Zuid-Holland bevoegd gezag is op te lossen;
- PZH is bereid om binnen de relevante wettelijke kaders een financiële bijdrage van maximaal € 50.000,00 beschikbaar te stellen ten behoeve van (bepaalde onderdelen van) de definitiefase. Dit zal in de vorm van verlening van een incidentele subsidie plaatsvinden.

Artikel 3   Inzet en acties Rotterdam

- Rotterdam is bereid om binnen de relevante wettelijke kaders capaciteit in te zetten voor het faciliteren van de definitiefase op de onderwerpen:
  - o onderzoek locatie-eisen;
  - o netwerk-ontwikkeling;
  - o gebiedsontwikkeling 3.0.

Artikel 4   Inzet en acties WWC

- Trekker ontwikkelfase
- Koppeling innovatieprogramma

3. Slotbepalingen

Artikel 5 Uitvoering in overeenstemming met het Unierecht

De afspraken van deze Green Deal zullen in overeenstemming met het recht van de Europese Unie worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technisch normen en voorschriften.

Artikel 6 Wijzigingen

1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de Green Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
3. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de Green Deal gehecht.

Artikel 7 Stuurgroep

1. Binnen één maand na ondertekening van deze Green Deal wordt door WWC een stuurgroep samengesteld met een vertegenwoordiger van elke Partij.
2. De stuurgroep wordt belast met de uitvoering van deze Green Deal. Ze komt eens per twee maanden bijeen om met elkaar de voortgang te bespreken, opgekomen vragen te beantwoorden of uit te zetten, en daar waar nodig richting te geven aan het uitvoeringsproces van de Green Deal.
3. In deze stuurgroep kunnen geen voor Partijen bindende afspraken worden gemaakt.

Artikel 8 Evaluatie

1. Partijen zullen de uitvoering en werking van deze Green Deal voor 1 februari 2019 evalueren.
2. De evaluatie zal worden verricht en gerapporteerd door EZ, via RVO.nl.

Artikel 9 Toetreding van nieuwe partijen

1. Er kunnen nieuwe partijen toetreden tot deze Green Deal.
2. Een nieuwe partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan WWC. Zodra alle Partijen schriftelijk hebben ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Green Deal en gelden voor die Partij de voor haar uit de Green Deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
3. Het verzoek tot toetreding en de verklaring tot instemming worden als bijlage aan de Green Deal gehecht.

Artikel 10 Citeertitel

De Green Deal kan worden aangehaald als Green Deal Dutch Windwheel

Artikel 11 Opzegging

Elke Partij kan deze Green Deal (te allen tijde) met inachtneming van een opzegtermijn van 1 maand schriftelijk opzeggen.

Artikel 12 Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van de Green Deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 13 Inwerkingtreding

1. Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en loopt tot en met 31 december 2018, tenzij Partijen gezamenlijk besluiten dat verlenging met maximaal een half jaar noodzakelijk is.
2. Partijen nemen de uitvoering van alle in deze Green Deal genoemde afspraken zo snel mogelijk ter hand.

Artikel 14 Openbaarmaking

Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, onder andere in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals, zodat navolging hiervan kan worden bevorderd.

Aldus overeengekomen en in vijfvoud ondertekend te Rotterdam op 29 juni 2017.

De Minister van Economische Zaken,
H.G.J. Kamp

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,
S.A.M. Dijkema

Provincie Zuid-Holland,
A.W. Bom-Lemstra

Gemeente Rotterdam,
M.J.W. Struijvenberg

Windwheel Corporation B.V.
D.R. Doupel